

17. Analytical study of the participation of women in the labor force of Ukraine. UNFPA, Kyiv 2012

18. Socio-demographic characteristics of Ukrainian households in 2019. Statistical collection. State Statistics Service of Ukraine. K. 2019.

19. Methodological regulations regarding the classification and analysis of economic activity of the population. Order No. 12 of the State Statistics Committee of Ukraine dated January 19, 2011 was approved.

20. Ehrenberg RJ, Smith RS Modern Labor Economy. Theory and state politics, M.: Moscow State University Publishing House, 1996. — 800 p.

21. Women and men in the energy sector of Ukraine» / О. Dyachuk, Y. Galustyan, V. Bliznyuk, R. Podolets, G. Trypolska, etc.; in general ed. H. Gerasimenko // Pre-department of the Foundation named after G. Boll in Ukraine. — Kyiv: Vid-voTOV «VB «AVANPOST-PRIM», 2019. — 92 p.

DOI 10.33111/vz_kneu.35.24.02.22.152.158

УДК 339.7

Луцишин Зоряна О.

доктор економічних наук, професор
кафедри міжнародних фінансів
КНЕУ імені Вадима Гетьмана
проспект Перемоги, 54/1, Київ, Україна
e-mail: zor_lu@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3972-5303

Катрич Олена Д.

аспірант кафедри міжнародних фінансів
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
проспект Перемоги, 54/1, Київ, Україна
e-mail: elsec1997@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6022-1118

РЕКОНФІГУРАЦІЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В КОНСТРУКТІ НОВІТНІХ СХЕМ ОФШОРИЗАЦІЇ

Lutsyshyn Zoriana

DSc, Professor in International Finance
KNEU named after Vadym Hetman
Peremohy avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: zor_lu@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3972-5303

Katrych Olena

PhD student in International Finance
KNEU named after Vadym Hetman
Peremohy avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: elsec1997@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6022-1118

RECONFIGURATION OF THE TAXATION SYSTEM IN THE FRAMEWORK OF THE RECENT OFFSHORING SCHEMES

Анотація. У статті досліджено сучасну практику організаційно-правового регулювання офшорного бізнесу в світі в контексті уніфікації національної фіскально-

податкової системи, розмивання податкової бази та ухилення від оподаткування. Актуальність теми обумовлена змінами у світовій фінансовій системі та посиленням взаємопов'язаності. Взаємопов'язаність фінансових систем надає стимул для колективної діяльності країн у сфері формування міжнародних стандартів та засобів контролю з метою протидії податковому ухиленню та збереженню доходів національних бюджетів. Незважаючи на вагомі наукові праці таких західних авторів, як Б. Арнольд, К. Білгрєн, Д. Сандлер, Д. Пінто, а також вітчизняних дослідників, таких як Ю. Городніченко, К. Ковальчук, З. Луцишин, Н. Южаніна та Т. Фролова, відсутня єдина точка зору щодо ефективності існуючих механізмів детінізації та деофшоризації національних економік. Сьогоднішній світовий контекст, особливо після пандемії COVID-19, підкреслює необхідність перегляду та вдосконалення існуючих підходів до боротьби з розмиванням податкової бази і ухиленням від оподаткування. Досліджено особливості використання криптовалют як нового інструменту ухилення від податків. Криптовалюти створюють нові виклики для податкових органів, адже їх використання ускладнює відстеження фінансових потоків і сприяє ухиленню від оподаткування. Основний матеріал статті включає аналіз стандартів податкової прозорості ОЕСР, які не підготовлені до нового фінансового виміру, та виявлення «Ахіллесової п'яти» правил ОЕСР, яка може бути використана у протизаконних діях. Висновки статті підкреслюють напрями впровадження податкових практик щодо обмеження виведення прибутків в офшорні юрисдикції на основі положень Плану дій BEPS та правил КІК у законодавство України. Досліджено вплив цифрових фінансових інструментів на мікро- та макроекономічну стабільність, акцентуючи на необхідності адаптації податкових норм до нових викликів світової економіки. Зокрема, аналізується, як пандемія коронавірусу сприяла зростанню попиту на криптовалюту та посиленню уваги до питань податкової прозорості. Окрім цього висвітлюється необхідність міжнародної співпраці для ефективного впровадження нових податкових правил та забезпечення стабільності глобальної фінансової системи. Досліджено підходи до вдосконалення податкового законодавства, включаючи більш жорстке регулювання та впровадження нових технологічних рішень для відстеження фінансових операцій. Крім того, аналізується роль національних та міжнародних організацій у підтримці прозорості та боротьбі з податковими зловживаннями, зокрема, розглядається внесок ОЕСР у формування глобальних стандартів податкової звітності. Результати дослідження можуть бути корисними для політиків, дослідників та практиків, що працюють у сфері міжнародного оподаткування та фінансового регулювання.

Ключові слова: світова фінансова система, міжнародне податкове регулювання, уніфікація фіскально-податкової системи, розмивання податкової бази, фінансова інтеграція, податкова прозорість, ОЕСР, фінансова стабільність, криптовалюти, діджиталізація, План дій BEPS, податкова адаптація, пандемія COVID-19, міжнародна співпраця.

Abstract. The article explores the current practice of organizational and legal regulation of offshore business worldwide in the context of unification of the national fiscal-tax system, erosion of the tax base, and tax evasion. The relevance of the topic is driven by changes in the global financial system and increased interconnectedness. The interconnection of financial systems provides an incentive for collective action by countries in shaping international standards and control mechanisms to combat tax evasion and preserve national budget revenues. Despite the significant scientific works of such Western authors as B. Arnold, K. Bilgren, D. Sandler, D. Pinto, as well as domestic researchers such as Y. Horodnichenko, K. Kovalchuk, Z. Lutsyshyn, N. Yuzhanina and T. Frolova, there is no single point of view on the effectiveness of existing mechanisms of decriminalization and de-offshorization of national economies. The current global context, especially after the COVID-19 pandemic, underscores the need to review and improve existing approaches to combating base erosion and tax evasion. The peculiarities of using cryptocurrencies as a new tool for tax evasion are examined. Cryptocurrencies pose new challenges for tax authorities as their use complicates

tracking financial flows and facilitates tax evasion. The main material of the article includes an analysis of OECD tax transparency standards, which are not prepared for the new financial dimension, and the identification of the OECD's «Achilles' heel» rules, which could be exploited for illicit activities. The conclusions of the article emphasize the directions for implementing tax practices to restrict the outflow of profits to offshore jurisdictions based on the provisions of the BEPS Action Plan and CFC rules into Ukrainian legislation. The impact of digital financial instruments on micro- and macroeconomic stability is investigated, emphasizing the need to adapt tax norms to the new challenges of the global economy. In particular, the analysis examines how the coronavirus pandemic has contributed to the increased demand for cryptocurrencies and heightened attention to tax transparency issues. Additionally, the necessity of international cooperation for the effective implementation of new tax rules and ensuring the stability of the global financial system is highlighted. Approaches to improving tax legislation, including stricter regulation and the implementation of new technological solutions for tracking financial transactions, are analyzed. Furthermore, the role of national and international organizations in supporting transparency and combating tax abuses is discussed, including the OECD's contribution to shaping global tax reporting standards. The research findings may be beneficial for policymakers, researchers, and practitioners working in the field of international taxation and financial regulation.

Key words: global financial system, international tax regulation, unification of the fiscal and tax system, tax base erosion, financial integration, tax transparency, OECD, financial stability, cryptocurrencies, digitalisation, BEPS Action Plan, tax adaptation, COVID-19 pandemic, international cooperation.

JEL codes: H26, K34, F38

Постановка проблеми. Зважаючи на посилення взаємопов'язаності у сучасному економічному середовищі, трансформаційні зміни в архітектоніці світової фінансової системи особливої важливості набуває питання оподаткування, зокрема боротьби з ухиленням від оподаткування та розмиванням податкової бази в новому вимірі фінансової системи. Необхідним постає питання вдосконалення міжнародного податкового регулювання для забезпечення справедливої, прозорої та ефективної податкової політики. Питання деофшоризації національних економік та детінізації офшорного бізнесу впливають на макроекономічну стабільність та фінансову безпеку держав. Незважаючи на зусилля міжнародних організацій, таких як ОЕСР, та численні наукові дослідження, відсутня єдина точка зору щодо ефективності існуючих механізмів. Сучасні виклики, зокрема після пандемії COVID-19, та зростання використання криптовалют як нового інструменту ухилення від податків, підкреслюють необхідність перегляду існуючих підходів. Криптовалюти ускладнюють відстеження фінансових потоків і сприяють ухиленню від оподаткування. Таким чином, дослідження в сфері податкової прозорості та регулювання офшорного бізнесу є актуальним для забезпечення фінансової стабільності та економічної безпеки країн.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналізуючи сучасні наукові роботи з питань детінізації офшорного бізнесу та деофшоризації національних економік, варто відзначити наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних учених, зокрема Б. Арнольда, К. Білгрена, О. Божуленко, Д. Верлана, Ю. Городніченка, А. Жерома, М. Карліна, Т. Карнауха, Р. Кнаппа, Ю. Козака, Е. Лімбанової, З. Луцишин, Д. Мітчелла, Р. Пелана, С. Пейлі, Д. Пінто, Дж. Робінсона, Д. Сандлера, Ю. Уманціва, Т. Фролової [9], Н. Южаніної [9] та інших. Незважаючи на значні наукові дослідження даної проблеми, наразі відсутня єдина точка зору щодо

ефективності існуючих механізмів детінізації та деофшоризації національних економік міжнародними регуляторами, інструментів боротьби з розмиванням податкової бази та ухиленням від оподаткування, а також їх впливу на мікро- та макроекономічну стабільність. Особливо це актуально після пандемії коронавірусу та появи нового виду відмивання коштів через криптовалюту, що підкреслює невідповідність світової економіки до нового фінансового виміру.

Б. Арнольд і К. Білгрін (2011) досліджують фундаментальні засади боротьби з ухиленням від оподаткування та розмиванням податкової бази, зокрема необхідність міжнародної координації та прозорості [4]. Д. Сандлер (2015) вказує на недосконалість міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування як основну причину зловживань, що ускладнює податкове адміністрування. Д. Пінто (2017) розглядає проблеми застосування правил контрольованих іноземних компаній (КІК) і підкреслює необхідність їх гармонізації на міжнародному рівні [12].

Вітчизняні науковці Т. Карнаух, Ю. Городніченко, К. Ковальчук, О. Кузнечикова, Ю. Мачак, З. Луцишин, Н. Южаніна та Т. Фролова, також значно сприяють розвитку цієї тематики [9]. Т. Карнаух (2018) аналізує вплив міжнародних стандартів податкової прозорості на національні податкові системи та вказує на необхідність вдосконалення законодавчої бази України для боротьби з ухиленням від оподаткування. Ю. Городніченко (2019) досліджує економічні наслідки виведення прибутків в офшорні зони і пропонує шляхи мінімізації втрат через нові податкові правила. К. Ковальчук (2020) розглядає вплив криптовалют на податкові системи та необхідність нових підходів до їх регулювання. О. Кузнечикова (2021) аналізує правові аспекти впровадження правил КІК в українське законодавство та підкреслює важливість міжнародної співпраці для досягнення ефективності. Таким чином, роботи цих авторів відображають значний інтерес до проблематики детінізації офшорного бізнесу та впровадження міжнародних стандартів податкової прозорості, що є надзвичайно актуальним у контексті сучасних економічних змін та викликів.

Методика дослідження. У процесі дослідження були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Метод логічного й історичного аналізу застосовувався для дослідження змін у податковому регулюванні офшорного бізнесу на міжнародному рівні. Метод компаративного аналізу використовувався для порівняння поглядів іноземних і вітчизняних науковців щодо ефективності існуючих податкових механізмів і міжнародних стандартів податкової прозорості. Графічний метод допоміг структурувати проблемні аспекти організаційно-правового регулювання офшорного бізнесу. Метод експертних оцінок був використаний для аналізу поглядів експертів у сфері міжнародного оподаткування на ефективність механізмів боротьби з розмиванням податкової бази та ухиленням від оподаткування. Метод системно-структурного аналізу дозволив систематизувати аспекти регулювання офшорного бізнесу та класифікувати їх відповідно до функцій міжнародних податкових організацій. Застосування цих методів дало змогу провести всебічний аналіз сучасного стану регулювання офшорного бізнесу, виявити основні проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення на основі міжнародного досвіду.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Накопичення невирішених проблем регулювання офшорного бізнесу призвело до зниження

ефективності податкових систем та втрат доходів держав. Незважаючи на зусилля міжнародних організацій, таких як ОЕСР, питання ефективного регулювання офшорного бізнесу та боротьби з ухиленням від оподаткування залишається недостатньо вивченим. Особливо це стосується впровадження правил контрольованих іноземних компаній (КІК) та адаптації податкових систем до нових викликів, таких як використання криптовалют. Відсутність єдиного підходу та узгоджених міжнародних стандартів створює можливості для зловживань. Усе вище зазначене є підґрунтям для подальших наукових досліджень.

Метою статті є аналіз сучасної практики організаційно-правового регулювання офшорного бізнесу в контексті уніфікації національних фіскально-податкових систем, розмивання податкової бази та ухилення від оподаткування в новому вимірі фінансів.

Виклад основного матеріалу. За останні роки фокус уваги структурних підрозділів оподаткування підприємств змістився від простого дотримання норм сплати податків до агресивного податкового планування. Департаменти оподаткування підприємств усе частіше розглядаються як центри управління прибутком, спрямовані на досягнення найвигідніших податкових ставок шляхом використання методів, які включають не лише податковий захист, але й оптимізацію фінансової структури, посилену оподаткуванням, та ефективні податкові реорганізації. Цю корпоративну практику часто називають «агресивною податковою стратегією», яка зараз поєднується з новим явищем, визначеним ОЕСР у 2013 році як «план дій щодо розмивання податкової бази та виведення доходів з-під оподаткування» (BEPS) [2]. Країни ОЕСР та G20 ухвалили у липні 2013 року План дій з питань боротьби з BEPS, що складається з 15 пунктів (надалі «Проект BEPS»), з метою створення міжнародних податкових правил на основі консенсусу. У період з 2014 до 2015 років ОЕСР опублікувала 15 звітів у контексті загального Проекту BEPS. Проблеми, пов'язані з BEPS, є системними викликами для міжнародної спільноти, які потребують вирішення шляхом комплексного підходу та співпраці між країнами [3, с. 98]. До кожного пункту Плану додаються детальні пояснення, що охоплюють декілька десятків сторінок, які розкривають сутність відповідної проблеми розмивання податкової бази та виведення доходів з-під оподаткування, а також пропонують можливі шляхи її вирішення. На рис. 1 представлено розподіл пунктів Плану за їх функціональним призначенням.

Політика, запропонована проектом BEPS для вирішення системних проблем, акцентує увагу на двох основних аспектах: посиленні обміну інформацією та впровадженні моделей національної податкової політики. Зокрема, щодо обміну інформацією (Дії 5, 12 та 13) передбачено впровадження керівних принципів щодо обов'язкового розкриття інформації, боротьби з шкідливою податковою конкуренцією та забезпечення документації з трансфертного ціноутворення. Ці ініціативи пов'язані із заходами, передбаченими Загальним стандартом звітності («CbCR»), та Угодою про обмін податковою інформацією [1]. Щодо моделей BEPS для національної податкової політики, основними рекомендаціями є: правила контрольованих іноземних компаній (Дія 3), обмеження на відрахування відсотків (Дія 4), політика щодо гібридних невідповідностей (Дія 2) та трансфертне ціноутворення (Дії 8–10). Дія 1 проекту BEPS також розглядала податкові виклики цифрової економіки, дійшовши висновку, що цифрову економіку не можна ізолювати, оскільки вона є невід'ємною частиною загальної економічної

системи. Країни ОЕСР і G20 домовилися моніторити розвиток подій та аналізувати дані, що стають доступними. У 2018 році було опубліковано Проміжний звіт про податкові проблеми, пов'язані з цифровізацією, що дозволило сформулювати остаточні положення документа Дія 1, опублікованого у 2019 році.

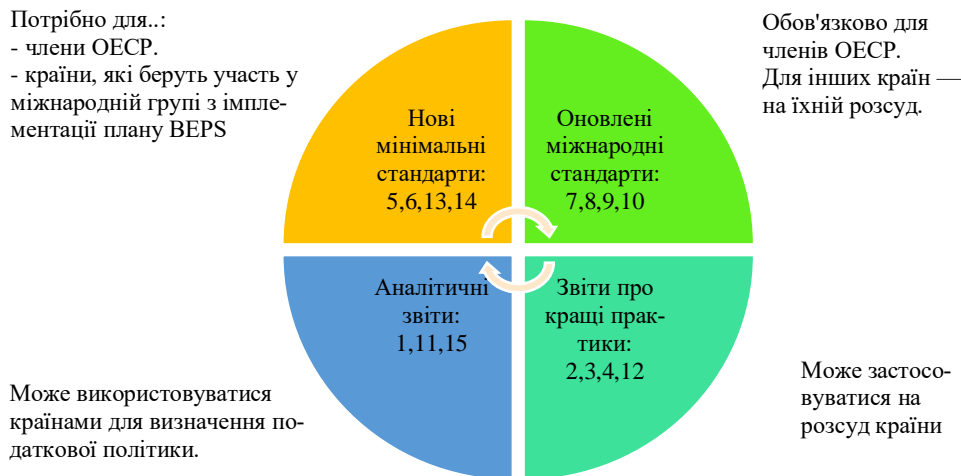

Рис. 1. Функціональний розподіл пунктів Плану BEPS

Джерело: побудовано авторами на основі [5].

Одним із ключових завдань Плану BEPS є підвищення прозорості фінансових операцій у високоподаткових країнах. Для цього була створена система автоматичного обміну інформацією. Завдяки цій системі країни можуть регулярно отримувати фінансову інформацію щодо доходів та активів своїх резидентів від податкових гаваней [13]. Це включає безумовний доступ до інформації про рахунки та фінансові інструменти фізичних осіб-резидентів та контрольованих ними компаній за кордоном, що сприятиме зниженню рівня ухилення від оподаткування та забезпеченню більшої податкової прозорості. Проект BEPS також включає два ключові підходи для зміни податкових моделей. По-перше, у 2016 році ОЕСР ініціювала міжнародну угоду MLI, спрямовану на реалізацію заходів, пов'язаних з BEPS, та внесення змін до двосторонніх податкових договорів через складний механізм. По-друге, у 2017 році ОЕСР вдалася до традиційного підходу, внісши зміни до Моделі та Коментарів, що згодом будуть відображені у змінених або переукладених двосторонніх податкових договорах [11]. Причиною цієї подвійної стратегії є те, що зміни, які впливають із проекту BEPS до Моделі 2017 року, потребують внесення змін або перегляду тисяч двосторонніх договорів, що є трудомістким і невизначеним процесом.

Після ювілейного 70-го засідання Комітету з податкових питань ОЕСР у Мадриді важливо оцінити масштаб впливу плану BEPS на податкові системи та бізнес. Уже з'являються перші результати, наприклад, покраїнна звітність (Country-by-Country Reporting), коли мультинаціональні групи зобов'язані розкривати деталі фінансових показників по кожній країні широкому колу осіб.

На основі аналізу правил BEPS можна акцентувати увагу на кількох важливих аспектах [15]. По-перше, комплекс з 15 заходів для боротьби з ухиленням від сплати податків є необхідним інструментом для держав у протидії масштабному ухиленню від оподаткування великими корпораціями через міжнародні схеми, подібні до тих, що використовуються Apple, Google, McDonald's та іншими. Проте цей комплекс заходів є досить жорстким і може негативно вплинути на компанії, які ведуть легітимну міжнародну бізнес-діяльність без використання агресивних податкових схем.

По-друге, BEPS не є скоординованими діями щодо гармонізації та усунення подвійного оподаткування. Це радше посилення та укомплектація податкових органів новими ефективними інструментами і методами боротьби з ухиленням від сплати податків. Відповідно, платникам податків потрібно бути готовими до подвійного, потрійного та навіть більшого оподаткування. Збільшення кількості процедур взаємного узгодження між податковими органами (МАР) різних країн підтверджується в [6]. Протягом останніх 8 років кількість таких процедур зростає в 2,2 рази, хоча BEPS ще не повністю запрацював.

Інша небезпека полягає в локальних податкових нововведеннях. Угоди про уникнення подвійного оподаткування покривають лише прямі податки. Якщо країна вирішить нараховувати ПДВ на процентні платежі, як це робить Китай, або обкладати соціальним страхуванням виплати за монтаж обладнання, як у Бразилії, це призведе до подвійного оподаткування, яке не усувається податковими угодами. В Україні існують свої приклади, такі як податок на нерезидентську рекламу (20 %) або нерезидентські страхові премії (до 12 %) [10]. Хоча є позитивна судова практика, яка підтверджує, що на підставі положень про недискримінацію подібні положення не повинні застосовуватися, українські податкові органи продовжують наполягати на їхньому застосуванні. Крім того, військовий збір, який відсутній у затвердженій системі оподаткування, також нараховується на всі доходи поряд з ПДФО, що створює додаткові ризики для платників податків.

Зміни в податковій політиці на рівні ЄС були розглянуті на окремому семінарі. Основна увага приділялася Директиві про розкриття інформації мультинаціональними групами (2016/881 від 25.05.2016) та Директиві про заходи щодо боротьби з ухиленням від податків (2016/1164 від 12.07.2016) [10]. Ключові положення включають введення правил щодо контрольованих іноземних компаній (КІК) усіма країнами ЄС та введення «податку на еміграцію» для компаній. Ці заходи разом зі створенням загальнонаціональних та публічно доступних реєстрів бенефіціарів у деяких країнах (наприклад, у Великобританії та Франції) роблять ЄС менш привабливим для українського податкового планування. Для європейських компаній правила BEPS створюють суттєву невизначеність. На кожному семінарі ОЕСР правила BEPS є ключовою темою [12]. Дискусії зосереджуються на обов'язках компаній щодо саморозкриття агресивних податкових методів та інформування податкових органів про дії, спрямовані на ухилення від оподаткування.

Після панамського скандалу український уряд розпочав підготовку до приєднання до автоматичного обміну інформацією. Керівник української податкової служби підтвердив готовність до цього, а приєднання планується найближчим часом. Активно готувався законопроект про КІК, який мав бути прийнятий у

2017 році. Однак інтерес до панамських документів згас, і в Україні виникли інші пріоритети, тому серйозно не займалися ані автоматичним обміном, ані імплементацією правил BEPS [7]. Інші країни також стурбовані можливими витокami інформації з України, тому вимагають адекватних заходів безпеки перед приєднанням. Деякі положення BEPS вже існують в Україні (наприклад, правило тонкої капіталізації), а інші мають трохи іншу форму (GAAR, загальне правило проти ухилень, що трансформувалося в концепції реальності угоди та ділової мети). Однак Україні досі бракує правил КІК, через що українці тримають гроші за кордоном. Відсутність обговорення «податку на еміграцію» також свідчить про неповну готовність до цих змін, що може призвести до податкових міграцій до таких країн, як Кіпр, Монако та Андорра.

Щодо оподаткування цифрової економіки, особливо криптовалют, слід звернути увагу на біткойн, який має найбільшу історичну цінність серед усіх криптовалют. Вартість одного біткойна в березні 2010 року складала 0,003 дол. США [14]. Тепер, трохи більше десяти років потому, навіть після значного зниження курсу, інвестори могли б отримати рентабельність у 289 745 000 %, що робить біткойн однією з найвигідніших інвестицій за останнє десятиліття (рис. 2).

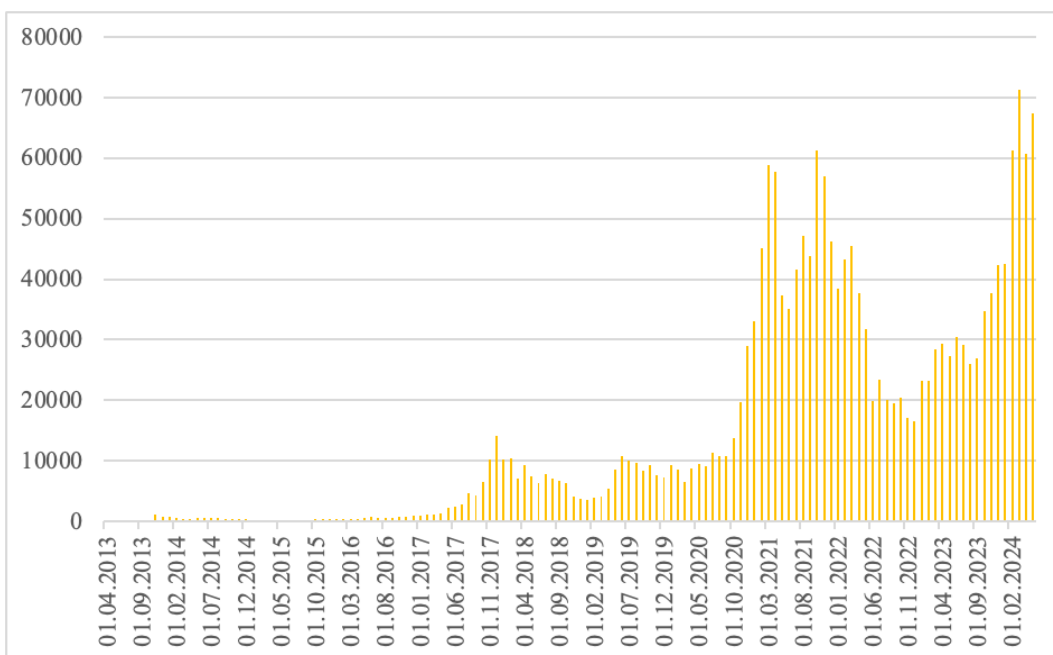

Рис. 2. Динаміка ціни закриття біткойна (2013–2024)

Джерело: побудовано авторами на основі [15].

Протягом останніх 90 років річна прибутковість індексу S&P 500 становила 9,8 %, що служить показником успіху для багатьох інвесторів та пайових фондів. Відомо, що минулі результати не гарантують майбутніх, проте зацікавленість у криптовалютному ринку продовжує зростати [15]. При цьому важливо підкреслити, що інвестори повинні вкладати лише в ті активи, які розуміють,

оскільки інвестування у криптовалюту може бути порівняно з азартними іграми, враховуючи високі ризики та потенційні прибутки.

Криптовалюта представляє собою цифровий актив, який винагороджується за обробку транзакцій у блокчейні — децентралізованій книзі, що зберігає всі транзакції [14]. Майнінг криптовалюти, як процес, вимагає потужного обладнання та доступу до дешевої електроенергії, проте із зростанням їх кількості складність видобутку також збільшується, а кількість токенів зменшується. Багато криптовалют мають жорсткі обмеження щодо кількості, що створює дефляційний тиск і запобігає гіперінфляції. Наприклад, біткойн має максимальний ліміт у 21 мільйон токенів.

Стартапи часто використовують Initial Coin Offerings (ICO) для залучення фінансування, обминаючи традиційні регуляторні бар'єри. Крім того, існують стабільні монети, прив'язані до вартості активів, які використовуються для торгівлі, але не вирішують проблем інфляції, характерних для фіатних валют [7]. Ринки криптовалют залишаються спекулятивними через їхню новизну та нестабільність, але існують можливості для арбітражу та отримання прибутку для тих, хто готовий вивчати цей ринок. Одним з новітніх викликів для податкових органів по всьому світу є використання криптовалют для ухилення від сплати податків. Анонімність, децентралізація та відсутність регулювання багатьох криптовалют створюють значні труднощі для виявлення та контролю фінансових операцій (табл. 1).

Таблиця 1

**ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ ДЛЯ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ:
СХЕМИ ТА ПРИКЛАДИ**

Опис схеми	Приклад	Вплив на податкову систему	Механізми протидії
Використання анонімних криптогаманців	У 2020 році IRS виявила понад 1,000 випадків приховування доходів за допомогою анонімних криптогаманців	Втрата податкових надходжень у розмірі \$1 млрд	Впровадження вимог KYC для криптогаманців
Транзакції через закриті криптобіржі	Кейс з BitMEX у 2020 році, коли біржа не звітувала про \$3 млрд транзакцій	Зниження податкових надходжень через незареєстровані операції	Запровадження міжнародних стандартів звітності
Використання криптовалют для міжнародних переказів	У 2019 році китайські підприємці перевели \$50 млн через криптовалюту для ухилення від податків	Недоотримання податків у національних юрисдикціях	Вимоги щодо звітності для міжнародних криптотранзакцій
Токенізація активів	У 2021 році компанія в США використовувала токенізацію для приховування \$10 млн вартості нерухомості	Ухилення від сплати податку на майно	Регулювання процесу токенізації активів
Платежі за товари та послуги в криптовалюті	У 2020 році Amazon підозрювали у прийомі платежів в криптовалюті без декларування доходів	Зменшення податкових надходжень через незадекларовані доходи	Обов'язкова звітність про операції з криптовалютою

Джерело: побудовано авторами на основі [8].

Після аналізу конкретних прикладів використання криптовалют для ухилення від оподаткування стає очевидним, що цей феномен має серйозний вплив на податкові системи різних країн. Використання анонімних криптогаманців, транзакцій через закриті криптобіржі, міжнародних переказів у криптовалюті, токенизації активів та платежів за товари та послуги в криптовалюті призводить до значних втрат податкових надходжень. Для ефективної протидії цим схемам необхідно впроваджувати міжнародні стандарти звітності, регулювання криптовалютних транзакцій, та посилювати співпрацю між податковими органами різних країн. Це забезпечить більшу прозорість фінансових операцій та сприятиме зниженню рівня ухилення від оподаткування.

У зв'язку з цим, регулювання криптовалютного ринку набуває важливості. Наприклад, Україна розробляє систему регулювання, в якій Міністерство цифрової трансформації відповідатиме за первинну реєстрацію постачальників послуг, Національний банк України буде ліцензувати фінансові послуги, а Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку — криптобіржі та брокерів [9]. Ця система сприятиме більшій прозорості та надійності ринку криптовалют, сприяючи його розвитку та інтеграції в глобальний фінансовий ландшафт.

Щодо можливих змін, які можна внести за допомогою правил BEPS, перш за все, важливо врахувати вимоги FATF. Наприклад, необхідно розглянути визначення постачальника послуг на ринку криптоактивів та уточнити критерії для криптобірж. Крім цього, в рамках політики «відкритості інформації», можливо зробити гаманці неанонімними, що означає, що всі користувачі повинні будуть розкривати інформацію про свої гаманці. Проте поки немає чіткого технічного рішення для цього. Додатково, можливо зробити ICO доступними лише через брокера, який буде виступати андеррайтером, що аналогічно ринку акцій.

Висновки. У даному дослідженні проаналізовано проблематику використання криптовалют для ухилення від оподаткування в контексті сучасних схем офшоризації. Виявлено, що використання анонімних криптогаманців, закритих криптобірж, міжнародних переказів у криптовалюті, токенизації активів та розрахунків за товари та послуги в криптовалюті значно ускладнює роботу податкових органів та призводить до суттєвих втрат податкових надходжень. Це створює нові виклики для фіскальних систем, які потребують відповідного реагування. Зокрема, запропоновано низку заходів для ефективної протидії цим схемам. По-перше, впровадження вимог KYC (Know Your Customer) для всіх криптогаманців та криптобірж сприятиме ідентифікації користувачів та зменшенню анонімності фінансових операцій. По-друге, необхідно запровадити міжнародні стандарти звітності криптовалютних транзакцій, що дозволить забезпечити прозорість фінансових потоків. Також важливим є регулювання процесу токенизації активів, встановлення чітких правил та вимог до цього процесу для запобігання ухиленню від оподаткування та приховуванню реальної вартості активів.

Посилення міжнародної співпраці між податковими органами різних країн є ще одним критично важливим аспектом для ефективного обміну інформацією про фінансові операції та спільних заходів протидії ухиленню від оподаткування. Впровадження вимог щодо звітності для міжнародних криптовалютних

транзакцій та обов'язкової звітності для підприємців про всі операції з криптовалютою забезпечить додатковий контроль за фінансовими потоками. Наукова новизна даного дослідження полягає у внеску до розуміння сучасних викликів для податкових систем, пов'язаних з використанням криптовалют, а також у виявленні основних схем ухилення від оподаткування та пропозиції конкретних механізмів протидії. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого розвитку теорії міжнародного оподаткування та розробки ефективних практичних заходів для протидії ухиленню від оподаткування за допомогою криптовалют.

Перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямі включають розробку нових методів виявлення та запобігання ухиленню від оподаткування у сфері криптовалют, аналіз ефективності впроваджених міжнародних стандартів та регуляторних заходів, а також вивчення впливу цифрових фінансових інструментів на макроекономічну стабільність та розробку адаптивних податкових політик. Ці напрями досліджень сприятимуть вдосконаленню податкових систем у відповідь на новітні виклики глобальної економіки.

Література

1. Коротун В. І. (2016). Контроль за трансфертним ціноутворенням в Україні: проблеми формування та перспективи розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*, 24, с. 42–46.
2. Мішин М., Курилов Є. (2014). Трансфертне ціноутворення та план дій BEPS. Геральд. Офіційно про податки, 16.
3. Олійник, Я. В., & Чижикова, О. В. (2019). Інституціональне забезпечення трансфертного ціноутворення: глобальний контекст і перспективи для України. У науково-практичній конференції «Фінанси України», 2'2019 (стор. 99). <https://doi.org/10.33763/finukr2019.02.099>
4. Arnold, B., & Bilgren, K. (2011). Fundamental principles of combating tax evasion and base erosion: the necessity of international coordination and transparency.
5. Base erosion and profit shifting. URL: <http://www.oecd.org/tax/beps/>.
6. Camera, G. (2017). «A Perspective on Electronic Alternatives to Traditional Currencies», *Sveriges Riksbank Economic Review*, 2017:1, с. 126–148.
7. Hetmantsev D. Fiscal reform has become a real fetish today. « Law and business. 25.06.–03.07.2016. Issue 26 (1272) URL: https://zib.com.ua/ru/124374-prezident_associacii_nalogovih_sovetnikov_d_getmancev_fiskal.html.
8. Huberman, G., Leshno, J. and Moallemi, C. (2017), «Monopoly without a Monopolist: An Economic Analysis of the Bitcoin Payment System», Working Paper 17-92, Columbia Business School.
9. Katrych, O., Frolova, T., & Yuzhanina, N. (2021). New architecture of business offshorization relationships in vector: BEPS rules — cryptocurrency. *MIND Journal*, 11/2021. <https://doi.org/10.36228/MJ.11/2021.4>
10. Marchenko VB Accession to the BEPS Plan and the development of tax control of transfer pricing in Ukraine. Comparative and analytical law. 2018. Issue № 4. URL: http://pap.in.ua/4_2018/88.pdf.
11. OESD Better Policies for better lives. URL: <http://www.oecd.org/>.

12. Pinto, D. (2017). Issues in the application of controlled foreign companies (CFC) rules and emphasizes the need for their harmonization at the international level.
13. Rogoff, K.S., (2016). *The Curse of Cash*, Princeton University Press.
14. Sandler, D. (2015). Imperfections in international double tax avoidance agreements as a major cause of abuses complicating tax administration.
15. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. Tax cooperation platform: an important step towards strengthening international tax cooperation. Retrieved from www.un.org/development/desa/ru/news/financing/collaboration-on-tax.html

Reference

1. Korotun, V. I. (2016). Control over transfer pricing in Ukraine: problems of formation and development prospects. *Investments: Practice and Experience*, 24, 42–46.
2. Mishyn, M., Kurilov, Ye. (2014). Transfer pricing and BEPS action plan. *Herald. Officially about taxes*, 16.
3. Oliinyk, Ya. V., & Chyzykova, O. V. (2019). Institutional support for transfer pricing: global context and prospects for Ukraine. In the scientific-practical conference «Finance of Ukraine», 2'2019 (pp. 99). <https://doi.org/10.33763/finukr2019.02.099>
4. Arnold, B., & Bilgren, K. (2011). Fundamental principles of combating tax evasion and base erosion: the necessity of international coordination and transparency.
5. Base erosion and profit shifting. URL: <http://www.oecd.org/tax/beps/>.
6. Camera, G. (2017). «A Perspective on Electronic Alternatives to Traditional Currencies», *Sveriges Riksbank Economic Review*, 2017:1, 126–148.
7. Hetmantsev D. Fiscal reform has become a real fetish today. « Law and business. 25.06.–03.07.2016. Issue 26 (1272) URL: https://zib.com.ua/ru/124374-prezident_associacii_nalogovih_sovetnikov_d_getmancev_fiskal.html.
8. Huberman, G., Leshno, J. and Moallemi, C. (2017), «Monopoly without a Monopolist: An Economic Analysis of the Bitcoin Payment System», Working Paper 17-92, Columbia Business School.
9. Katrych, O., Frolova, T., & Yuzhanina, N. (2021). New architecture of business offshorization relationships in vector: BEPS rules — cryptocurrency. *MIND Journal*, 11/2021. <https://doi.org/10.36228/MJ.11/2021.4>
10. Marchenko VB Accession to the BEPS Plan and the development of tax control of transfer pricing in Ukraine. *Comparative and analytical law*. 2018. Issue № 4. URL: http://pap.in.ua/4_2018/88.pdf.
11. OECD Better Policies for better lives. URL: <http://www.oecd.org/>.
12. Pinto, D. (2017). Issues in the application of controlled foreign companies (CFC) rules and emphasizes the need for their harmonization at the international level.
13. Rogoff, K. S., (2016). *The Curse of Cash*, Princeton University Press.
14. Sandler, D. (2015). Imperfections in international double tax avoidance agreements as a major cause of abuses complicating tax administration.
15. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. Tax cooperation platform: an important step towards strengthening international tax cooperation. Retrieved from www.un.org/development/desa/ru/news/financing/collaboration-on-tax.html